

Tieteen päivien ohjelma valmistumassa

Tieteen päivien ohjelman pääosa on valmistumassa; keskeisiltä osin se julkaistaan kesäkuussa, lopullinen painettu versio ilmestyy lokakuussa. Verkossa ohjelma on luettavissa jo syyskuussa, ja sitä myös päivitetään mahdollisten muutosten tai täydennysten osalta jatkuvasti (www.tieteenpaivat.fi).

Päivien keskuspaikkana tulee toimimaan Helsingin yliopiston päärakennus: luentoja ja keskusteluja, väittelyitäkin (Päivän painit) aamusta iltaan, keskiviikosta sunnuntaille. Ja edelliskerran tapaan paikalla ovat päivystävät professorit – suoraan tiedemaailmamme huipulta. Mutta uuttakin ohjelmaan tulee sisältymään, kuten on ollut tapana. Ulkomaisia luennoitsijoita on kutsuttu kolme: Englannista, Yhdysvalloista ja Ruotsista.

John D. Barrow Tieteen päiville

Tieteen päivien avajaisesityksen pitäjäksi on varmistunut tähtitieteen professori **John D. Barrow** Cambridgen yliopiston Gresham Collegesta. Mistään turhasta puhujasta ei ole kyse: ansiolista sisältää toistakymmentä erilaista palkintoa, näiden joukossa jopa italialainen teatteripalkinto Premi Ubu 2002 parhaasta näytelmästä ("Infinities", äärettömyydet, esitettiin Milanon Teatro La Scalassa 8.–28.3.2002 ja uudestaan keväällä 2003, sekä keväällä 2002 myös Espanjan Valenciassa). Vihje suomalaisille teattereille – jos ensi-iltaa ei ehditä saamaan Tieteen päiville 2005, ehkä viimeistään 2007?

Barrow on tuttu nimi meilläkin: häneltä on julkaistu kaksi teosta suomeksi. Vuonna 1994 ilmestyi WSOY:n julkaisemana *Tieteen huiput* -sarjassa kirja *Maailmankaikkeuden alku* (suom. Risto Varteva) ja vuonna 1999 Art Housen julkaisemana *Lukujen taivas. Laskeminen, ajattelu ja olemassaolo* (suom. Risto Vilkkö).

Miten käy Yhdysvaltain imperiumin?

Tieteen päivillä tullaan käsittelemään maailmanhistorian suuria imperiumeja, niiden nousuja

uhoja ja tuhoja entisen Valtionarkistonhoitaja ja Turun yliopiston kulttuurihistorian professori Veikko Litzenin johdolla. Myös tämän päivän imperiumit saavat huomion Suomen Akatemian pääjohtajan Raimo Väyrösen johdolla; Yhdysvaltain imperiumista tulee puhumaan päivien toinen ulkomainen puhujavieras valtio-opin ja kansainvälisten suhteiden professori **Michael Barnett** Wisconsinin yliopistosta. Hän on erityisesti kansainvälisten suhteiden sekä lähi-idän politiikan tuntija ja tutkija.

Myös Barnett on ahkera kirjoittaja: esimerkiksi vuonna 2002 häneltä ilmestyi teos *Eyewitness to a Genocide: The United Nations and Rwanda* (Cornell University Press) ja vuonna 1998 *Dialogues in Arab Politics: Negotiations in Regional Order* (Columbia University Press). Vuonna 1992 Barnett palkittiin teoksestaan *Confronting the Costs of War: Military Power, State and Society in Egypt and Israel* (Princeton University Press).

Miten ihmisestä tuli ihminen?

Päivien kolmas ulkomaalaisvieras on kognitiotieteen professori **Peter Gärdenfors** Lundin yliopistosta. Hänen aiheensa tulee käsittelemään "ihmistymisprosessia", sitä miten ihmisestä kehittyi ihminen.

Gärdenfors on tuottelias ja käännetty kirjailija. Vuonna 2000 häneltä ilmestyi teos *Hur Homo blev sapiens: Om tankens evolution*, teos ilmestyi viime vuonna Oxford University Pressin julkaisemana korjattuna laitoksena nimellä *How Homo Became Sapiens: On the Evolution of Thinking*. Kannattaisiko Terra Cognitan, Art Housen ja jonkun muun kustantamon vilkuilla tätä kirjaa?

Tänä vuonna on ilmestynyt pokkariversiona lisäksi hänen vuonna 2000 ilmestynyt *Conceptual Spaces: The Geometry of Thought* (Bradford Books MIT Press).

Gärdenfors puhuu Tieteen päivillä sessiossa "Suhteellisen inhimillinen simpanssi", jossa muina puhujina ovat akatemiaprofessori Kai Kaila sekä professorit Mikael Fortelius ja Fred Karlsson.

Marmoria vaikka maailmanloppuun!

Rakennustaiteen seuran julkaisemassa *Jäsentiedotteessa* 1/2004 käsitellään erilaisia restaurointikokemuksia ja periaatteita. Finlandia-talo ja sen marmoriverhouskin saa huomion. Museoviraston rakennushistorian osaston restaurointiarkkitehti **Martti Jokinen** puolustaa edelleen jyrkästi Carraran marmorin käyttöä Finlandia-talossa. Hän toteaa, että marmorilla näyttää olevan taipumusta käyristyä sen paksuudesta riippumatta. Siitä huolimatta ”Väriiltään ja olemukseltaan mikään muu kivilaatu ei voi korvata carraramarmoria. Silloin Finlandia-talo menettäisi sille ominaisen luonteensa”, kirjoittaa Jokinen. ”Mikäli kivi vaihdetaan, ... [ei] enää voisi puhua Aallon muotoilusta”. Jokisen mukaan ”Meidän tehtävämme on säilyttää Aallon perintö tuleville polville”. Jokinen arvelee, että marmorin uudistamisen kustannukset ”eivät tulevaisuudessa tule olemaan kohtuuttomia”, koska jatkossa tarvitsisi vaihtaa vain levyt, ei enää kiinnitysjärjestelmää ja lämmöneristystä.

Toisaalta Aalto ja alkuperäisyys -teeman suhteen on hyvä muistaa, että Aalto itse alunperin ehdotti mustaa graniittia, mutta tuolloinen yliormestari oli halunnut valkoisen. Jokinen kyllä muistuttaa tästäkin.

Missä ovat historiantutkimuksen huiput?

Professori **Osmo Jussila** kirjoitti *Historiallisessa Aikakauskirjassa* 4/2004 suomalaisen historiantutkimuksen nykytilasta otsikolla ”Mikä historiantutkimustamme oikein vaivaa?”. Häntä huolesti, että olennaisiin kysymyksiin pureutuvaa tutkimusta tehdään yhä vähemmän. Seuraavan niteen pääkirjoituksessaan Jyväskylän yliopiston professori **Juha Sihvola** ei allekirjoita kaikkia Jussilan huolia, mutta myöntää silti, että ”Jussila on perusajatuksessaan oikeassa: suomalaista historiantutkimusta voidaan perustellusti syyttää alisuoriutumuksesta käytössä oleviin resursseihin ja mahdollisuuksiin nähden.” Tämä näkyy Sihvolan mukaan ”erityisesti historiantutkimuksen huipun kapeutena ja ehkä mataluutena.” Ja itse ruoskinta jatkuu: ”Suomen Akatemian huippuyksikköohjelmassa ei ole yhtään historiantutkimuksen valtavirtaa edustavaa tutkimusryhmää ja akatemiaprofessoreitakin on vain yksi ...[...] Historioitsijoiden kunnianhimo ja unelmat eivät näytä yltävän akatemiaprofessoreihin ja huippuyksiköihin.” Sihvolan mukaan suomalaisen historiatieteen taso on ”laveutta, ei syvyyttä eikä

varsinkaan korkeutta.”

Mitä sitten tehdä? ”Professoreiksi tulee rekrytoida luovuutensa huipulla olevia kykyjä. Senioriteetin palkitseminen ja oman laitoksen kasvattien suosiminen virantäytöissä on lopetettava.” Hieman saman suuntaista kritiikkiä esittää toisaalla tässä lehdessä dosentti Vesa Vares (ks. s. 39-41). Sihvola kannustaa historioitsijoita myös liikkumaan tieteen rajapinnoilla ja hankkimaan monipuolisen teoreettis-metodologisen taustasivistyksen. ”Logiikan ja tieteenteorian sekä kvantitatiivisten metodien hallinnasta on tällöin enemmän iloa kuin yhteiskuntatieteissä nykyään trendikkäistä kvalitatiivisista, elämyksellisistä ja muuten pehmeistä menetelmistä.”

Nyt historioitsijat puhuvat tärkeistä asioista. Sihvolakin esittää hyvin laajan ohjelman, jolla etenemällä huippujakin syntyisi. Kiinnostava nähdä, syntyykö alalle laajempaakin keskustelua – ja seurauksia.

Se viimeinen sana

Toimittajien asema on mukava: aina halutessaan saavat viimeisen sanan tai voivat antaa sen haluamilleen kirjoittajille. *Nuorisotutkimus*-lehdessä 1/2004 julkaistussa kirja-arviossa Vesa Puuronen arvioi otsikolla ”Tyttötutkimus kriisissä” artikkelikokoelman *Tulkintoja tytöistä* (SKS). Väärin arvioi ilmeisesti. Lehti päätti antaa kirjan toimittajille mahdollisuuden vastata heti samassa numerossa arvioon (”Jotkut Puurosen väitteet ... kyseenalaistavat koko tyttötutkimuksen tavalla, johon on syytä reagoida”). Eikä siinä kaikki: yksi kirjan artikkelin kirjoittajista – samalla *Nuorisotutkimus*-lehden päätoimittaja **Sari Näre** – katsoo myös tarpeelliseksi kommentoida arviota (otsikon ”Korjaus Puurosen arvioon” alla todetaan mm. että ”en tunnista omaa artikkeliani Vesa Puurosen tavassa lukea sitä, joten haluan korjata hänen tekemänsä lukuvirheet”). Siis kaksi vastinetta ja oikaisua julkaistun arvion perään – vaikkakin kirjoittajan suostumuksella!

Erikoinen ja omaperäinen ratkaisu. Ei ole harvinaista, että harvemmin ilmestyvät lehdet julkaisevat keskustelupuheenvuorojen yhteydessä kommentteja samassa niteessä. Kirja-arvioiden yhteydessä en tällaiseen ole törmännyt koskaan.

Tiedeakatemoille uudet esimiehet

Suomalaisen Tiedeakatemian uudeksi esimieheksi valittiin huhtikuun vuosikokouksessa aka-

temiaprofessori **Simo Knuutila**, varaesimieheksi valittiin puolestaan kansleri **Kari Raivio**. Esimiehen kaudet ovat kaksivuotisia ja vanhan käytännön mukaisesti varaesimiehestä tulee aikanaan esimies. Suomalainen Tiedeakatemia on perustettu vuonna 1908.

Suomen Tiedeseuran esimieheksi valittiin puolestaan professori emeritus **Matti Klinge** ja varaesimieheksi professori **Leif Andersson**. Suomen Tiedeseura on yksi maamme vanhimpia tieteellisiä seuroja: se on perustettu vuonna 1838.

Wredelle Nyström-palkinto

Vuosikokouksessaan Tiedeseura myönsi professori J.E. Nyströmin palkinnon Helsingin yliopiston emeritusprofessori Johan Wredelle. Palkinto on suuruudeltaan 17 500 euroa. Wrede on tunnettu erityisesti Runeberg-tutkimuksistaan.

Wrede oli päätoimittajana vuonna 1999–2000 ilmestyneen komean *Finlands svenska litteraturhistoria* -teossarjan ensimmäisessä osassa, joka kattoi vuodet 1400–1900, julkaisijana Svenska litteratursällskapet i Finland. Wrede toimi myös litteratursällskapetin puheenjohtajana sekä Tieteellisten seurain valtuuskunnan hallituksessa monen vuoden ajan. – Vähemmän tunnettua on, että Tieteen päivät on saanut iloita professori Wreden palveluksista hänen muotoillessa useiden vuosien ajan päiville kulloisenkin ruotsinkielisen otsikon.

Visakorpi palkittiin

Suomalainen Tiedeakatemia myönsi kunniapalkintonsa Tampereen yliopiston emeritusprofessori Jarmo Visakorvelle. Visakorpi on kansainvälisesti arvostettu lastentautien tutkija.

Visakorpi on toiminut Tampereen yliopiston rehtorina kahteen otteeseen, vuosina 1981–1987 sekä 1993–1996. Hän toimi Tiedeakatemian esimiehenä vuosina 1998–1999 ja tiedeakatemioiden yhteiselimen Suomen Tiedeakatemian Valtuuskunnan puheenjohtajana 1998–2000.

Tiedonjulkistamispalkintoja tieteelle

Valtion tiedonjulkistamispalkinnot jaettiin 27. huhtikuuta; moni palkituista liittyy vankasti tiedemaailmaan ja tieteellisten seurojen piiriin. Professori **Kari Enqvist** palkittiin kirjastaan *Kos-*

moksen lumo. Eikä ollut ensimmäinen kerta kun häntä muistettiin: kymmenen vuotta sitten hän sai saman palkinnon yhdessä Jukka Maalammen kanssa kirjastaan *Tyhjästä syntynyt*; kirja oli myös ehdolla Tieto-Finlandia-palkintoon 1995 (sai siis tavallaan kunniainnoksen), seuraava kirja *Näkymätön todellisuus* oli sekin Tieto-Finlandia-ehdokkaana (1997) ja sai lisäksi Lauri Jäntin säätiön palkinnon. Teos *Olemisen porteilla* räjäytti sitten potin: Tieto-Finlandia palkinto 1999. Tämä kirjan teemat nostattivat myös erittäin vilkkaan keskustelun – myös *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä.

Tiedonjulkistamis-palkinnon sai myös **Agneta Rahikainen**, hän hienosta teoksestaan *Johan Ludvig & Fredrika Runeberg. En bildbiografi* (julk. Svenska litteratursällskapet i Finland). Tiedonjulkistamis-palkinnon elämäntyöstään sai Jyväskylän yliopiston professori **Eino Heikkinen** vanhenemisen kysymyksiin kohdistuneesta monipuolisesta tiedonjulkistamistyöstä. Hän on myös Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenseuroihin kuuluvan Kasvun ja vanhenemisen tutkijat ry:n julkaiseman *Gerontologia*-lehden perustajia ja ensimmäinen päätoimittaja (1987–1990).

Rooma-buumi jatkuu

Viime *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä kerrottiin Villa Lanten 50-vuotisjuhlennasta ja juhlintaan liittyvistä kirjoista. Ja niillehän ei loppua näy. Huhtikuussa jyväskyläläiset kustantamot kantoivat kortensa kekoon: tuolloin ilmestyivät **Maija Väisäsen** kirjoittama *Venäjältä Villa Lanteen. Nadine Helbig, syntyyään ruhtinatar Sahovskaja (1847–1922)*, julkaisijana Minerava Kustannus, sekä **Annika Waenerbergin** toimittama *Rooman-kävijät. Taiteen ja historian löytöretkiä* (Atena Kustannus).

Näin juhluvuodet ohjaavat julkaisutoimintaa. Runebergin voittanutta tuskin silti on. Kolmattakymmenettä kirjaa on hyvä saavutus!

Hieno näyttelykirja

Sinebrychoffin taidemuseon viimeaikaiset näyttelyt ovat tuottaneet hienoja näyttelykirjoja. Sellainen oli esimerkiksi *Etruskit*-näyttelyn kirja (julkaisijana WSOY), ja aivan erityisesti maaliskuussa avatun *Magiasta lääketieteeseen. Tiede ja usko 1500–1700-luvun taiteessa* -näyttelyn kirja. Kirjan artikkelit liikkuvat niin tieteen kuin taiteen historian parissa.

Näyttely pohjaa Roomassa vuonna 1998 esillä olleeseen näyttelyyn, mutta sitä on täyden-

netty suomalaisilla kokoelmilla. Niinpä kirjan kirjoittajinakin on niin italialaisia kuin suomalaisia asiantuntijoita. Kirja on kaunis.

Näyttely on esillä 30.5. saakka.

Professorit rompulla

Professoriliitto julkaisi muutama vuosi sitten muutaman tiiliskiven kokoisen Professorimatrikkelin. Nyt työtä on jatkettu ja kehitetty: huhtikuussa ilmestyi uusittu ja täydennetty matrikkeli, mutta nyt CD-romppuna. Tässä matrikkelissa professoreiden henkilökuvat ulotetaan aina vuoteen 1640 saakka. Matrikkelissa on yhteensä 5000 professorin henkilökuvaukset.

Jarl Pousar in memoriam

Tieteellisten seurain valtuuskunnan palveluksessa yli 40 vuotta työskennellyt Jarl Pousar uupui 62-vuotiaana 3.4.2004. Ärhäkkä sairaus otti lopulta liian tiukan otteen.

Pousar toimi valtuuskunnan ylläpitämässä Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskuksessa kirjastonhoitajana. Hänet tunnettiin yhtenä maan huomattavimmista bibliofiileista.

Pousar oli aktiivinen loppuun saakka. Juuri ennen hänen kuolemaansa ilmestyi esimerkiksi Suomen Sukututkimusseuran *Genos*-lehdessä 1/2004 hänen artikkelinsa "Amerikanska Tolpo ättlingar", lisäksi hän on samassa niteessä osallisena kipakassa debatissa iskien kovaa ja hyvin argumentoiden. Ja ikään kuin tässä ei olisi ollut tarpeeksi, lehdessä oli vielä yksi hänen kirjoittamansa kirja-arvio.

Laajasti sivistyneitä, oppineita, aikaansaavia ja mukavia ihmisiä ei ole koskaan liikaa. Pousar kuului tähän joukkoon. Sellaisia tulee ikävä.

Jan Rydman

THE HUMAN(E) BRAIN

THE ORIGINS AND THE PRESENT STATE OF OUR WESTERN CONCEPTIONS OF THE STRUCTURE, FUNCTIONS AND DISEASES OF THE BRAIN

Sponsored by the Finnish Society of Science and Letters and the University of Helsinki

Time: Monday, May 24, 2004 at 12.00 to 17.00

Venue: Biomedicum Helsinki, Lecture Hall 1, Haartmaninkatu 8, Helsinki

Program

12.00-12.15 Matti Haltia (University of Helsinki) Introduction

Chair: Heikki Solin (University of Helsinki)

12.15-12.55 Heinrich von Staden (Institute for Advanced Study, Princeton): Early Western conceptions of the brain and the nerves: Hellenistic discoveries

12.55-13.25 Julius Rocca (Center for the History of Medicine, University of Birmingham): The second century AD: The apogee of knowledge of the brain in Antiquity

13.25-13.45 Simo Knuutila (University of Helsinki/Academy of Finland): From Plato to Descartes: the fight between the heart and the brain in Western philosophy

13.45-14.00 Discussion

14.00-14.30 Coffee and refreshments

Chair: Leif Andersson and Simo Knuutila (University of Helsinki/Academy of Finland)

14.30-15.10 John Hardy (Laboratory of Neurogenetics, NIH, Bethesda): Genetic dissection of the causes of neurodegenerative diseases: The brain and its diseases at the molecular level

15.10-15.30 Eero Castrén (University of Helsinki): The environment and the plasticity of the brain

15.30-16.10 Riitta Hari (Helsinki University of Technology): Reading brains and minds: Advances of modern brain imaging

16.10-16.40 Patricia Churchland (University of California, San Diego): Can neurobiology teach us anything about consciousness?

16.40-17.00 Discussion and concluding remarks